

PAPER DETAILS

TITLE: KRES VE GÜNDÜZ BAKIMEVLERİNDE ÇALISAN ÇOCUK BAKICILARININ GÖZÜNDEN
ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER

AUTHORS: Kevser Kiliç,Nesime Kübra Terzioglu,Muratcan Akbiyik

PAGES: 109-129

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3369281>

**KREŞ VE GÜNDÜZ BAKIMEVLERİNDE ÇALIŞAN ÇOCUK BAKICILARININ
GÖZÜNDEN ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER**

**INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS FROM THE PERSPECTIVE OF CHILD
CAREGIVERS WORKING IN NURSERIES AND DAYCARE CENTERS**

Öğr. Gör. Kevser KILIÇ¹

Dr. Öğr. Üyesi Nesime Kübra TERZİOĞLU²

Arş. Gör. Muratcan AKBIYIK³

Öz

Bu araştırmanın amacı kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli bireylere ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu kapsamda araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı temel alınarak durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla katılımcılarla yüz yüze olacak şekilde toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Bolu ili merkez ilçesinde üç ayrı bağımsız kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışmakta olan 10 çocuk bakıcısı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda görüşler temelde beş temaya ayrılmıştır. Bu temalar olumlu düşünceler, olumsuz düşünceler, destek sağlanması, program yeterliliği ve iş birliği gerekliliği şeklindedir. Araştırma bulgularına bakıldığında çocuk bakıcılarının özel gereksinimli çocuklar, kurumlar, aileleri, kaynak/materyal temini, etkinlik çeşidi ve sayısı, bilgilendirme ve danışma, alan uzmanı ve programlar hakkında olumlu ve olumsuz görüşlerinin olduğu ve bu konularda ihtiyaçlarının da olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk bakıcılarının özel gereksinimli çocuklarla ilgili hem olumlu hem de olumsuz görüşlere sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca bulgular, bu çocuklarla çalışırken çocuk bakıcılarının destek ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına dayanarak, gelecekteki araştırmalar için, bu çalışmada belirtilen olumsuz görüşleri ve ihtiyaçları ele alacak çalışmalar yapılması ve bu konuda daha geniş katılımlı daha fazla araştırmanın yapılması önerilebilir. Böylece elde edilen sonuçların doğruluğu ve etkisi daha sağlam bir şekilde değerlendirilebilir.

Anahtar kelimeler: *Kreş ve gündüz bakımevi, özel gereksinimli bireyler, çocuk bakıcısı*

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, kevserkilic@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4479-2463>

² Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Özel Eğitim, kubrakeskin@ibu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2041-5049>

³ Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Özel Eğitim, mcanakbiyik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1972-3802>

Abstract

The aim of this research is to examine the opinions of child caregivers working in daycare centers and nurseries regarding individuals with special needs. In this context, a qualitative research approach was employed, utilizing a case study design. Data for the study was collected through a semi-structured interview form, conducted face-to-face with participants. The study group consisted of 10 child caregivers working in three different independent daycare centers and nurseries in the central district of Bolu province, Turkey. Data collected within the scope of the research was analyzed through content analysis. As a result of the analysis, opinions were categorized into five main themes: positive thoughts, negative thoughts, the need for support, program adequacy, and the necessity of collaboration. The research findings indicate that child caregivers hold both positive and negative views about children with special needs, institutions, families, resource/material procurement, types and quantities of activities, information and consultation, field experts, and programs. Based on the research results, it can be concluded that child caregivers have both positive and negative views about children with special needs and that they have needs in these areas as well. Considering the research findings, it is recommended for future studies to address the identified negative views and needs and conduct more extensive research with broader participation on this topic. This would allow for a more robust evaluation of the accuracy and impact of the results.

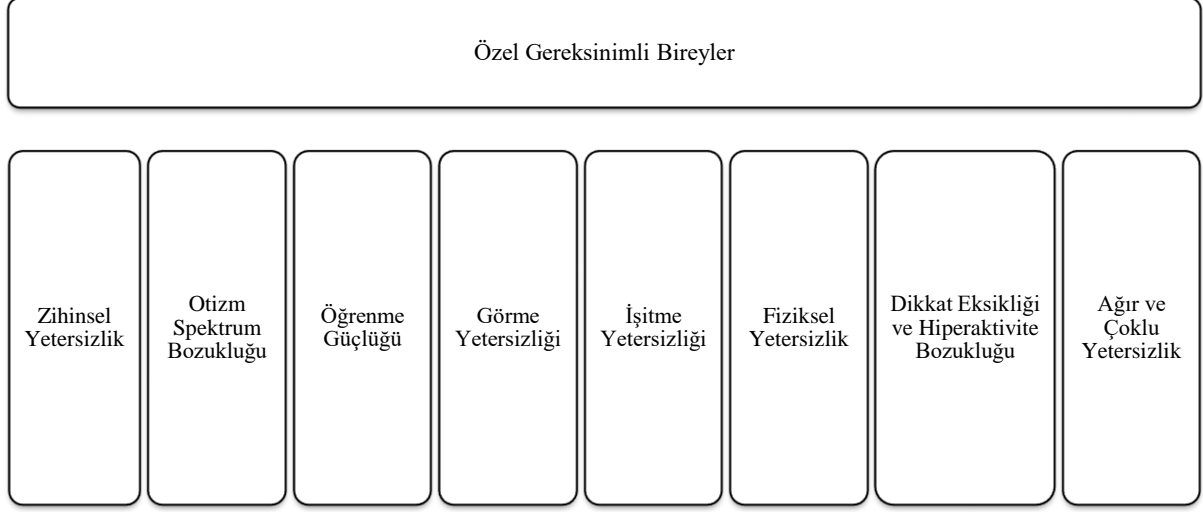
Keywords: *Nursery and daycare center, individuals with special needs, child caregiver*

Giriş

Özel gereksinim terimi, gelişimsel yetersizliği ya da üstün yeteneği bulunan bireyleri ifade etmek için kullanılır (Kirk, Gallagher & Coleman, 2015). Özel eğitim ise yetersizliği olan bir bireyin ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış eğitimi ifade eder (Wilmshurst & Brue, 2005). Daha açık bir ifadeyle özel eğitim, bireysel ve gelişim özelliklerine ilaveten eğitim yeterlilikleri bakımından da yaşlılarından anlamlı düzeyde farklılıklara sahip olan bireylerin eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hazırlanmış eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Bu tanımlardan yola çıkılarak özel eğitimin; akranlarından gelişim ve bireysel özellikleri bakımından farklılıklar gösteren birey, özel geliştirilmiş programlar, özel olarak yetiştirilmiş personeller ve uygun ortamlar olmak üzere dört temel öğeden oluştuğu söylenebilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde özel eğitim gerektiren bireyler için hak ve düzenlemeleri belirleyen Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) federal yasasında, bir bireyin özel eğitim alabilmesi ve haklarından yararlanabilmesi için çeşitli yetersizlik kategorileri belirlenmiştir. Bu yasada zihinsel yetersizlik, işitme yetersizliği, dil veya konuşma bozukluğu, görme yetersizliği, ortopedik yetersizlik, duygusal bozukluk, otizm, öğrenme güçlüğü, kör, sağır, çoklu yetersizlik, travmatik beyin hasarı, sağır-körlük ve diğer sağlık yetersizliği olmak üzere 13 kategori yer almaktadır (Cohen, 2009). Ülkemizde de benzer şekilde özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, bazı haklara sahip olabilmesi ve bunlardan yararlanabilmesi için çeşitli yasalar, yönetmelikler ve kararname düzenlenmiştir. Bunlardan biri olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2018); ağır düzeyde otizmi olan birey, orta düzeyde otizmi olan birey, hafif düzeyde otizmi olan birey, ağır düzeyde zihinsel engelli birey, orta düzeyde zihinsel engelli birey, hafif düzeyde zihinsel engelli birey, bedensel engelli birey, çok ağır düzeyde zihinsel engelli birey, görme engelli birey, işitme engelli birey, özel yetenekli birey olmak üzere hem yetersizlik türlerine hem de derecesine göre çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere özel gereksinimli bireyler yetersizliklerinin dereceleri ve türleri başta olmak üzere çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Aşağıdaki şekil 1'de özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türlerine göre sınıflandırılmasına örnek verilmiştir. Şekilde de görüldüğü üzere

zihinsel yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu, öğrenme güçlüğü, görme yetersizliği, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, işitme yetersizliği ve fiziksel yetersizlik en sık görülen ve bilinen yetersizlik türlerindedir.

Şekil 1. Özel Gereksinimli Bireylerin Yetersizlik Türüne Göre Sınıflandırılması

Özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türleri ne olursa olsun mümkün olduğunca en erken sürede fark edilmelidirler ve onlara gereken özel eğitim desteği sunulmaya başlanmalıdır. Her bireyin yaşamının ilk yılları, gelişimi için çok önemlidir. Bu önem düşünüldüğünde; özel gereksinimli bireylerin yaşlılarından geri kalmamaları, bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma karışabilmeleri için erken özel eğitime başlamaları gerekmektedir. Verilecek olan özel eğitim desteği ve hizmetleri yetersizliği ortadan kaldırmayacaktır ancak bu bireyler için neredeyse her zaman pozitif sonuçlar doğuracaktır (Kirk vd., 2015).

Risk altındaki bireyler, sosyal, dilsel, algısal, duygusal, bilişsel gibi alanlarda onların yaşlıları gibi gelişimlerinin gerektirdiği performansı göstermelerini engelleyen sınırlılıklar yaşamaktadırlar. Bu sınırlılıklar bazı semptomlarla kendini belli etmektedir. Bir bireyde aşırı devamsızlık ve gecikme öyküsü, özellikle 6-7 yaşından sonra okula gelirken ebeveynlerinden ayrılmakta zorluklar yaşama, düşük akademik performans, uygun olmayan davranışlar, zayıf iş performansı, okuldan sonra amaçsız bir şekilde koridorlarda dolaşmak, sık sık tıbbi desteğe ihtiyaç duyma ve akranlarıyla sosyalleşememe gibi semptomlardan bir veya birkaçı ısrarla varsa o birey herhangi bir özel gereksinimin varlığı bakımından yakinen takip edilmelidir (Pierangelo & Giuliani, 2008). Bir bireydeki yetersizlik durumu fark edildiğinde özel eğitim için uygunluğun belirlenmesi yani çeşitli değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Ülkemizde yetersizliği olan bireylere yönelik değerlendirme, yerleştirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması süreci 1997 yılında kabul edilen 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 2000 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtilmiştir (Kargın, 2007).

2018 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin ikinci kısım birinci bölümünde eğitsel değerlendirme ve tanılama esaslarına, eğitsel değerlendirme ve tanılama için gerekli olan belgelere ve kademeler arası geçişlerine yer verilmiştir. Yönetmeliğe göre eğitsel değerlendirme ve tanılama "Bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları birlikte

değerlendirilerek eğitimin her tür ve kademesindeki geçişlerde yapılır. Ayrıca bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda veli ya da okulun yazılı talebi üzerine gerektiğinde tekrarlanır.” olarak açıklanmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci sonrasında yetersizliği tespit edilen bireyin uygun eğitim ortamına yerleştirme süreci başlamaktadır.

Yetersizliği tespit edilen bireylerin 0-36 aylık özel gereksinimli bireylerin eğitimleri, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu’nun hazırlamış olduğu rapora göre özel eğitim kurumları, okul öncesi eğitim kurumları, bünyesinde ana sınıfı bulunan eğitim kurumları ya da çocuk ve ailenin gereksinimleri doğrultusunda evlerde yürütülebilir. 36 ayını tamamlayan ve 66 ayını doldurmayan özel gereksinimli bireylerin eğitimleri ise ilköğretim kademesinde eğitim veren özel eğitim okulları, bağımsız anaokulları ve diğer ilköğretim kurumları bünyesinde yer alan özel eğitim anasınıflarında verilmektedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Okul öncesi eğitim kurumlarından biri olan kreş ve gündüz bakımevlerinde, özel gereksinimi tespit edilmiş ve yerleştirilmiş bireylerin olabileceği gibi yetersizliği henüz tespit edilmemiş bireyler ve risk altında olan bireyler de eğitim görmektedir. Bu kurumların kuruluş ve işleyiş esasları, açılış, çalışma ve personel şartları gibi esasların belirlendiği Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik’e (2015) göre 0-36 aylık çocuklara hizmet veren kuruluşları kreş, 37-66 aylık çocuklara hizmet veren kuruluşları ise gündüz bakımevi olarak tanımlanmaktadır. Kreş ve gündüz bakımevlerinde grup sorumlusu, çocuk bakıcısı, yardımcı personel, branş elamanları gibi personeller çalışmaktadır. Çocuk bakıcıları, bu personeller içinde çocuklarla en fazla ve yakinen vakit geçiren kişilerdir.

Çocuk bakıcısı, çocukların öz bakımlarının karşılanmasına yardımcı olan kişi olarak tanımlanmaktadır (Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik, 2015). Ayrıca ilgili yönetmelikte çocuk bakıcılarının görev ve sorumluluklarına açıkça yer verilmiştir. Bu yönetmeliğe göre çocuk bakıcıları; sorumlu olduğu gruptaki çocukların öz bakımlarıyla ilgilenme, önemli olayları ve hasta çocukları grup sorumlusuna bildirme, grup sorumlusunun verdiği görevleri yapma, çocuklara yönelik hazırlanan plan ve programlar doğrultusunda verilen görev ve hizmetleri yerine getirme gibi görev ve sorumluluklara sahiptir. Buradan da anlaşılacağı üzere grup sorumlusunun yanı sıra çocuk bakıcıları da çocuklarla bizzat yakından ilgilidir. Çocukların öz bakımlarını doğrudan üstlenen personeldir.

Çocuk bakıcıları, çocukların sağlıklı gelişimine ve güvenli bir ortamda büyümelerine katkı sağlayan hayati bir rol üstlenmektedirler. Özellikle kreş ve gündüz bakımevlerinde, çocukların öz bakım ihtiyaçlarına duyarlılıkla yaklaşarak bu ihtiyaçları karşılarlar. Ayrıca, çocukların güvenliği ve refahı için önemli bir gözetim ve bildirim sorumluluğunu da üstlenirler. Bu nedenle, çocuk bakıcıları, ailelerin iş ve diğer günlük yaşam sorumluluklarına odaklanabilmeleri için gereken güvenilir desteği sağlarlar. Onların görev ve sorumlulukları, çocukların güvenliği ve iyi bakımları için vazgeçilmezdir ve bu nedenle toplumun sağlıklı bir şekilde büyüyen yeni nesiller yetiştirmesine yardımcı olan değerli bir meslek grubunu temsil ederler.

İlgili alanyazın incelendiğinde okul öncesi dönemde yer alan özel gereksinimli bireylere yönelik öğretmenlerin görüşlerinin ve tutumlarının incelendiği bazı çalışmalar vardır. Bu çalışmalardan birinde eğitimcilerin okulöncesi dönemde kaynaştırmaya ilişkin görüşleri incelenmiştir. Özel anaokullarında çalışan 26 eğitimcinin katıldığı çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin sonucunda toplanan veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda katılımcı eğitimcilerin özel gereksinimli çocuklara ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür (Bozarslan & Batu, 2014). Yapılan bir diğer çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırmaya ve

katıldıkları hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri alınmıştır. Çalışmanın katılımcıları, okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi programına katılan dokuz öğretmenden oluşmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımına göre yürütülen çalışmada veriler görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda katılımcıların, aldıkları hizmet içi eğitim programlarının uygulamada yaşadıkları sorunlara ilişkin düzenlenmesine ve ayrıca özel eğitim danışmanlığı, sınıfta yardımcı bir öğretmen ve kaynak oda desteğine ihtiyaç duydukları görülmüştür (Özaydın & Çolak, 2011). Değer (2018) ise kaynaştırma eğitimine ilişkin okul öncesi öğretmenleri ve yöneticilerin tutumlarını ve bu tutumları etkileyen faktörleri araştırmıştır. 100 katılımcının katıldığı çalışmada 30 maddeden oluşan tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmen ve yöneticilerin kaynaştırmaya yönelik bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlardaki tutumlarının orta düzeyde olduğu ortaya konmuştur.

Görüldüğü üzere alanyazında özel gereksinimli bireyler ve okul öncesi dönemdeki kaynaştırma eğitimine ilişkin eğitimcilerin ve yöneticilerin görüşlerinin ya da tutumlarının belirlendiği bazı çalışmalar vardır. Ancak eğitici ve yönetici dışındaki diğer personellerin görüşlerinin ya da tutumlarının incelendiği yalnızca bir çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmada Uçar (2020), okul öncesi eğitim kurumlarında eğitimciler haricindeki çalışmakta olan personellerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını incelemiştir. Nicel araştırma yaklaşımına göre yürütülen çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. 50 katılımcının dahil edildiği çalışmada tutum ölçeği kullanılmış ve verilerin analizinde yüzde, bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA testinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, meslek alanı, daha önce yetersizliği olan bir bireyi gözlemlene durumu, ailede ve yakın çevrede özel gereksinimli bir bireyin bulunma durumu, kaynaştırmaya ilişkin bilgi sahibi olunma durumu, kaynaştırmaya ilişkin eğitim alma durumu değişkenleri ile kaynaştırma uygulamasına yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ancak kaynaştırmaya ilişkin eğitim almayı isteme durumu ve eğitim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Ayrıca çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan personeller ve kaynaştırma eğitimi almak isteyen personellerin kaynaştırmaya yönelik daha olumlu tutumlar gösterdikleri belirtilmiştir.

Tüm bu çalışmaların aksine okul öncesi dönemde yer alan özel gereksinimli bireylere ilişkin çocuk bakıcılarının görüşlerinin alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bakımdan kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli bireylere yönelik görüşlerini inceleyen bu araştırmanın oldukça önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Çocuk bakıcılarının bu konudaki görüşleri, bu çocukların bakım ve eğitiminde nasıl daha etkili hizmetler sunulabileceğine dair önemli bir içgörü sağlayacaktır. Bu araştırma, özel gereksinimli çocukların topluma entegrasyonu ve onların gereksinimlerine daha iyi yanıt verme çabalarına katkıda bulunarak, bu alandaki gelişmelere ışık tutacaktır. Çocuk bakıcılarının görev ve sorumlulukları göz önüne alındığında çocuklarla bizzat yakından ilgilen kişi olmaları, çocukların öz bakımlarından sorumlu olmaları gibi nedenlerden dolayı bu personellerin görüşlerinin alınması önemlidir. Çocuk bakıcılarının özel gereksinimi olan bir bireyi yakından tanıyabilmeli ve başta öz bakımı olmak üzere çeşitli gereksinimlerini karşılayabilmelidir. Ayrıca erken tanının önemi düşünüldüğünde çocukları doğrudan gözlemlene fırsatı bulan, onlarla saatlerce vakit geçiren bu personellerin herhangi bir yetersizliğinin farkına varmada katkısı büyük olabilir. Bu bilgilerden yola çıkılarak; araştırmanın amacı kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli bireylere ilişkin görüşlerini incelemektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, bir veya birkaç durumun derinlemesine incelendiği ve ayrıntılı bir veri toplama sürecinin gerçekleştirildiği bir nitel araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2013). Bu nedenle kreş ve gündüz bakımevlerinde görev yapan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik görüşlerinin incelenmesi ve ortaya konulabilmesi için durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Verilerin toplanabilmesi amacıyla ise görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme; önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda soruların sorulduğu ve cevapların alındığı karşılıklı bir iletişim sürecidir (Stewart & Cash, 2008). Hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla çocuk bakıcılarının demografik bilgilerinin ve özel gereksinimli öğrenciler ile ilgili görüşlerinin ortaya konması amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını araştırmanın amacı doğrultusunda Bolu ilinde kreş ve gündüz bakımevlerinde görev yapan çocuk bakıcıları oluşturmaktadır. Gönüllü katılım sağlayan 10 çocuk bakıcısı ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme sırasına dayalı olarak K1, K2, K3...K10 olmak üzere kodlar verilmiştir. Katılımcıların demografik bilgilerine Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Çalışılan Pozisyon	Çalışma Süresi
K1	44	Kadın	Lise	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K2	48	Kadın	Lise	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K3	40	Kadın	Lise	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K4	35	Kadın	Ön lisans	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K5	41	Kadın	Ortaöğretim	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K6	41	Kadın	Ön lisans	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K7	53	Kadın	Lise	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K8	44	Kadın	Lise	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K9	25	Kadın	Lise	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen Cumartesi Günleri 08:00-18:00
K10	41	Kadın	Ön lisans	Çocuk Bakıcısı	Hafta içi ve bazen

Tablo 1 incelendiğinde çocuk bakıcısı katılımcıların yaşları 25 ile 53 arasında değişen kadınlardan oluştuğu ve en az lise mezunu olmak üzere aralarında ön lisans mezunu kişilerin de olduğu ve kişilerin kurumda hafta içi ve cumartesi günleri sabah ile akşam saatleri arasında çalıştıkları görülmektedir. Katılımcıların çalışma deneyimi ve özel gereksinimli öğrenciler ile karşılaşmalarına ilişkin bilgileri ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Çalışma Deneyimleri ve Özel Gereksinimli Öğrenciler ile Karşılaşma Durumları

Katılımcılar	Bir Eğitim Kurumunda Çalışma Deneyimi	Çalışma Yaşamlarında Özel Gereksinimli Öğrenciler ile Karşılaşma Durumları	Aile veya Yakın Çevresinde Özel Gereksinimli Bir Bireyin Bulunma Durumu
K1	Başka bir kurumda çocuk bakıcısı olarak çalıştı.	Otizm spektrum bozukluğu olan ve zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ile karşılaştı.	Hayır.
K2	Başka bir kurumda çocuk bakıcısı olarak çalıştı.	Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler ile karşılaştı.	Hayır.
K3	Çalışma deneyimi yok.	Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler ile karşılaştı.	Yakın çevrede, kızının okul arkadaşları var.
K4	Okul öncesinde ücretli öğretmenlik yaptı.	Çoklu yetersizliğe sahip bir öğrenci ile karşılaştı.	Hayır.
K5	Çalışma deneyimi yok.	Hayır.	Hayır.
K6	Çalışma deneyimi yok.	Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler ile karşılaştı.	Hayır.
K7	Kreş ve gündüz bakımevlerinde yardımcı personel olarak çalıştı.	Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler ile karşılaştı.	Down sendromlu bir birey yakın çevresinde var.
K8	Çalışma deneyimi yok.	Hayır.	Hayır.
K9	Kreş ve gündüz bakımevinde yardımcı personel olarak çalıştı.	Evet.	Hayır.
K10	Çalışma deneyimi yok.	Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler ile çalıştı.	Komşusunun çocuğu otizmlidir.

Tablo 2 incelendiğinde katılımcılardan bazılarının daha önce başka kurumda çocuk bakıcısı olarak çalıştığı görülürken; bazılarının farklı pozisyonlarda çalıştığı görülmektedir. Bazı kişilerin de şu an ilk deneyimleri olduğu bilinmektedir. Kişilerin çocuğunun daha öncesinde OSB ve zihinsel yetersizlik özel gereksinim gruplarında yer alan öğrenciler ile tecrübelerinin olduğu; bazılarının ise özel gereksinimli bireyler ile tecrübelerinin olmadığı görülmektedir. Tecrübesi olan kişilerin bazılarının yakın çevresinde Down Sendromu gibi farklı özel eğitim grubunda yer alan bireylerin de yer aldığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma bağlamında yapılan alanyazın taramaları ve araştırmacıların yaptıkları çevrimiçi toplantılar sonucunda katılımcıların demografik bilgilerine ve özel gereksinimli öğrencilere ilişkin soruların yer aldığı bir form oluşturulmuştur. Hazırlanan forma ilişkin uzman görüşleri alınarak görüşler çerçevesinde düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Düzenlemeleri yapılan formda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, çalışılan pozisyon, çalışma süresi, alandaki deneyim, çalışma yaşamlarında özel gereksinimli bireylerle karşılaşma durumları, aile ve yakın çevrelerinde özel gereksinimli bir bireyin olup olmadığına ilişkin sorular yer almıştır. Özel gereksinimli öğrencilere yönelik hazırlanan sekiz açık uçlu soruya ekte yer verilmiştir (Ek 1).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanabilmesi amacıyla öncelikli olarak Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'na başvuru yapılmıştır. Araştırma izninin alınmasının ardından Bolu ilinde yer alan kreş ve gündüz bakımevlerinin yöneticileri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve araştırmaya ilişkin bilgiler verilmiştir. Ayrıca veri toplama sürecinin kurumlarında sürdürülüp sürdürülemeyeceğine ilişkin kurum yöneticilerinin görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sürdürülebileceği kurumlar belirlendikten sonra çocuk bakıcıları ile yüz yüze görüşülmüş ve araştırmaya ilişkin bilgiler verilmiştir. Belirlenen katılımcılara, görüşme formunda yer alan sorular kurumdaki boş bir odada yüz yüze sorulmuş ve görüşme sürecinde katılımcıların izinleri alınarak görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt haline alınmıştır. Her görüşme ortalama 10-15 dakika sürmüştür.

Araştırma sürecinde, ses kayıtları ve yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler özenle kaydedilmiş ve daha sonra araştırmacılar tarafından bilgisayar tabanlı bir yazıya dökülmüştür. Döküm sürecinin tamamlanmasının ardından, bu yazılı veriler içerik analizi yöntemi ile derinlemesine incelenmiştir. Verilerin detaylı analizi sonucunda, özgün kodlar çıkarılmış ve bu kodlardan yola çıkarak ana temalar belirlenmiştir. Bu kodlama ve tema oluşturma aşamasının ardından, söylemlerin sıklığı ve belirginliği göz önünde bulundurularak verilerin nicel bir analizi yapılmıştır. Araştırma raporunun hazırlanma aşamasında ise, bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve bu alıntılar, araştırmanın temel sonuçlarını güçlendirmek için kullanılmıştır. Bu yöntemler, araştırma sürecinin bilimsel bir şekilde yürütülmesini ve sonuçların güvenilir bir şekilde raporlanmasını sağlamıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliliğinin sağlanabilmesi için öncelikli olarak alanyazın taraması ve görüşmeler sonucunda hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu için uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri çerçevesinde düzenlemelerin yapılmasıyla ve ek soruların eklenmesiyle katılımcıların sadece yaş ve cinsiyet gibi demografik bilgileri değil, özel gereksinimli öğrencilerle karşılaşma ve çevrelerinde bulunma durumlarına yönelik verilere de ulaşılması amaçlanmıştır. Süreç, alanyazında yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırma yapılabilecek şekilde betimlenmiş ve raporlaştırılarak okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Benzer bağlamda yapılacak ileri araştırmalara da bu şekilde örnek oluşturulması da göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada güvenilirliğin ortaya konulması amacıyla da öncelikli olarak rasgele seçilen dört ses kaydı ve dökümleri araştırmacıların her biri tarafından dinlenmiş ve dökümler kontrol edilmiştir. Analiz sürecinin birinci yazar tarafından tamamlanmasının ardından elde edilen veriler ikinci ve üçüncü yazar arasında ortak bir klasörde paylaşılarak kodlar ve temalar temelinde kontrol edilmiştir. Kodlayıcılar arası

güvenirlilik verisinin hesaplanmasında “Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” (Miles & Huberman, 1994) formülü kullanılmış ve kodlayıcılar arası güvenirliliğin %100 olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular

Kreş ve gündüz bakımevlerinde görev yapan çocuk bakıcılarının, özel gereksinimli öğrencilere dair görüşlerini anlamak için bu araştırma kapsamında toplanan veriler, detaylı bir analiz sürecine tabi tutulmuştur. Verilerin analizi sonucunda, özellikle bu bakıcıların düşünce ve deneyimlerini daha iyi anlamak amacıyla temalar ve bu temaların altında yer alan alt temalar belirlenmiştir. Bu alt temalar, elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesi ve yorumlanması sürecinde ortaya çıkmıştır. Bu şekilde, çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrencilerle ilgili farklı bakış açılarını ve deneyimlerini daha ayrıntılı bir şekilde anlamak mümkün hale gelmiştir. Bu analizler, özel gereksinimli öğrencilere daha iyi destek sağlama ve bu alandaki hizmetleri iyileştirme çabalarına rehberlik etmek amacıyla kullanılmıştır. İzleyen tablo ve paragraflarda bulgular açıklanmıştır.

Tablo 3. Çocuk Bakıcılarının Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Görüşleri

Tema	Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans (f)
Olumlu Görüşler	Özel Gereksinimli Öğrenciler	K (1, 3, 4, 5, 6, 7, 9)	7
	Kurum	K (2, 3, 6, 7, 9)	4
	Sınıf Düzeni	K (7)	1
Olumsuz Görüşler	Özel Gereksinimli Öğrenciler	K (5,8)	
	Kurum	K (1, 8, 10)	2
	Sınıf Düzeni	K (4, 5, 6, 8)	3
	Aileler	K (1, 2)	4
	Akranlar	K (4, 8, 9)	2
Destek sağlanması	Kaynak/Materyal Temini	K (1, 3, 4, 9, 10)	5
	Etkinlik Çeşidi ve Sayısı	K (2, 9)	2
	Eğitimci Sayısında Artış	K (1, 4, 10)	3
	Alan Uzmanı Varlığı	K (1, 2, 3, 4, 5)	5
	Bilgilendirilme ve Danışma İhtiyacı	K (2, 4, 6)	3
Program yeterliliği	Uyarılama Gerekliliği	K (1, 6)	2
İş birliği gerekliliği	Aile-Kurum-Öğretmen	K (1, 2, 3, 4, 10)	5

Tablo 3 incelendiğinde elde edilen verilerin analizleri sonucunda olumlu görüşler, olumsuz görüşler, destek sağlanması, program yeterliliği ve iş birliği gerekliliği olmak üzere toplamda beş temaya ayrıldığı görülmektedir. Olumlu görüşler temasının özel gereksinimli öğrenciler, kurum ve sınıf düzeni alt temalarına; olumsuz görüşler temasının kurum, sınıf düzeni, aileler ve akranlar alt temalarına; destek sağlanması temasının kaynak/materyal temini, etkinlik çeşidi ve sayısı, eğitimci sayısında artış, alan uzmanı varlığı ile bilgilendirilme ve danışma ihtiyacı alt temalarına; program yeterliliği temasının uyarılama gerekliliği alt

temasına ve iş birliği gerekliliği temasının aile-kurum-öğretmen alt temasına ayrılarak incelendiği görülmektedir.

Tablo 4. Çocuk Bakıcılarının Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Olumlu Görüşleri

Tema	Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans (f)
Olumlu Görüşler	Özel Gereksinimli Öğrenciler	K (1, 3, 4, 5, 6, 7, 9)	7
	Kurum	K (2, 3, 6, 7, 9)	5
	Sınıf Düzeni	K (7)	1

Tablo 4 incelendiğinde kreş ve gündüz bakımevinde çalışan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrenciler, kurum ve sınıf düzeni hakkında bazı olumlu görüşlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk bakıcılarının 7'si özel gereksinimli öğrenciler, 5'i kurum, 1'i de sınıf düzeni hakkında olumlu görüşlerini bildirmiştir. Bu kapsamda bazı çocuk bakıcılarının görüşleri aşağıdaki gibidir.

'Akranları ile iletişim kurabilmeleri için her sınıfta mutlaka olmaları gerekiyor. Onlarla çalışmak da eğlenceli mutlu olduklarında ben de mutlu olabiliyorum.' (K4).

'Bizler onlara öğretmek için uğraşyoruz, bizler için de iyi oluyor. Vicdanen güzel bir iş yaptığımı düşünüyorum. Kurumda onlar için bazen özel etkinlikler oluyor, programlar düzenleniyor.' (K6).

'Bizlere ihtiyaçları var bunu biliyorum ben de elimden geleni yapıyorum. Burada kaynaştırma öğrencisi olan çocuklarımız var. Malzeme ve yaklaşım olarak hem şahsi hem kurumsal ihtiyaçları giderilmeye çalışılıyor. Uyumlu öğrenciler onlar diğer çocuklar ile bir sorun yaşamadılar.' (K7).

Yukarıdaki görüşlere göre çocuk bakıcılarının bazılarının özel gereksinimli öğrenciler ile olumlu deneyimlerinin olduğu ve onlarla çalışmayı eğlenceli olarak ifade ettikleri, kreşlerin onların hayatında önemli bir yeri olduğu ve çalıştığı kurumda desteklerin sunulduğunu söylediği, ek olarak bazı çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrencilerin sınıf içerisinde ılımlı ve uyumlu bir süreç geçirerek sorun yaşamadıkları şeklinde olumlu ifadeleri olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Çocuk Bakıcılarının Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Olumsuz Görüşleri

Tema	Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans (f)
Olumsuz Görüşler	Özel Gereksinimli Öğrenciler	K (5,8)	2
	Kurum	K (1, 8, 10)	3
	Sınıf Düzeni	K (4, 5, 6, 8)	4
	Aileler	K (1, 2)	2
	Akranlar	K (4, 8, 9)	3

Tablo 5 incelendiğinde kreş ve gündüz bakımevinde çalışan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrenciler, kurum, sınıf düzeni, aileler ve akranlar hakkında bazı olumsuz görüşleri olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk bakıcılarının 2'si özel gereksinimli öğrenciler, 3'ü kurum, 4'ü sınıf düzeni, 2'si aileler ve 3'ü de akranlar hakkında olumsuz görüşlerini bildirmiştir. Bu kapsamda bazı çocuk bakıcılarının görüşleri aşağıdaki gibidir.

‘Birkaç öğrencimiz tanılı olacaktı; ancak aile rapor almak istememiş. Öğrenci okula gelirken bazen içeri almakta zorlandığımız oluyor. Aileye durumu anlatıyoruz babası getiriyor bazen annesi ile görüşüyoruz öyle olmadığını okula gelmek istediğini söylüyor. Aileler durumu bazen kabul etmediklerinde süreç zor olabiliyor. Kurum da aileler çocuklarının durumunu kabul etmeyince görüşemiyor.’ (K1).

‘Öğrenciye göre değişiyor tabi. Otizm olan bir öğrencim vardı. Tuvalete gitmek istiyor götürmek istiyorum ama tuvalete gitmiyor, bağıryor. Böyle olunca da sınıftaki diğer öğrenciler korkabiliyor. Öğrenciye göre değişiyor tabi, böyle bazen sınıf içinde kontrol edemediğimiz durumlar da oluyor.’ (K6).

‘Çocukların bazen vurma, itme gibi davranışları oluyor. Bu davranışları diğer çocukları da olumsuz etkiler; dışlanabilirler ya da diğer çocuklar da onlardan görüp istemediğimiz davranışları yapabilir.’ (K8).

‘Önceki çalıştığım okulda yaşamıştım. Kaynaştırma öğrencisi idi ama bazen bağırdı. O bağırdı bir süre sonra sınıftaki diğer çocukların da bazen bağırdıklarını gördüm. Sınıftaki diğer normal çocuklar onlardan etkilenebiliyor böyle olabiliyor.’ (K9).

Yukarıdaki görüşlere göre bazı çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrenciler, kurum, sınıf düzeni, aileler ve akranlar ile ilgili olumsuz deneyim ve düşünceleri olduğu görülmektedir. Ailelerden bazılarının tutumunun çözümcü olmayışı, ailelerin çoğunlukla durumu kabullenmemesi, bazı özel gereksinimli öğrencilerin kurumda ve sınıf içinde sorun çıkarması, bu duruma kurumun çözüm bulamaması ile sınıftaki diğer akranların da benzer istenmeyen davranışları sergilemeleri ile sınıf düzeninin bozulması bu durumlara örnek olarak verilmektedir.

Tablo 6. Çocuk Bakıcılarının Destek Sağlanması ile İlgili Görüşleri

Tema	Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans (f)
Destek Sağlanması	Kaynak/Materyal Temini	K (1, 3, 4, 9, 10)	5
	Etkinlik Çeşidi ve Sayısı	K (2, 9)	2
	Eğitimci Sayısında Artış	K (1, 4, 10)	3
	Alan Uzmanı Varlığı	K (1, 2, 3, 4, 5)	5
	Bilgilendirilme ve Danışma İhtiyacı	K (2, 4, 6)	3

Tablo 6 incelendiğinde kreş ve gündüz bakımevinde çalışan çocuk bakıcılarının kaynak/materyal temini, etkinlik çeşidi ve sayısı, eğitimci sayısında artış, alan uzmanının varlığı ile bilgilendirilme ve danışma ihtiyacı durumlarında destek talepleri ile ilgili bazı görüşleri olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk bakıcılarının 5’i kaynak/materyal temini, 2’si etkinlik çeşidi ve sayısı, 3’ü eğitimci sayısında artış, 5’i alan uzmanı varlığı ve 3’ü de bilgilendirilme ve danışma ihtiyacı hakkında destek sağlanması ile ilgili görüşlerini bildirmiştir. Bu kapsamda bazı çocuk bakıcılarının görüşleri aşağıdaki gibidir.

‘Özel çocuklarımız için eğitim setleri ve daha fazla materyal alınmalı, özel eğitimci kurumda olmalı ve çocuklar ile çalışmalı bir de bizlerin yaptığı bir etkinlikte düzenleme yapmalı mesela. Kurumumuz bu anlamda eğitimci sayısı ve uzman bakımından yeterli değil, bir de materyal olarak daha çok ders kitabı, eğitim seti olmalı.’ (K1).

'Özel eğitim uzmanının ve danışman olarak psikoloğun kurumlarda bulunması gerek. Danışmak istediğimiz zaman psikolog olsa bize de etkisi olur çocuklara da. Özel eğitim öğretmeni olsa yönlendirir anlatır belki. Biz çocuğa yemek yemesi için yardımcı oluyoruz oturması gerek ama oturmuyor. Oturtuyoruz kalkmak istiyor yemeği yemiyor. Kaynak ve davranış açısından bizi yönlendirir biz de öyle yaparız. Bir de bazı etkinlik kitaplarımız özel çocuklara göre değil bu yönde eksiklerimiz var diyebilirim.' (K2).

'Pek öğretmen gelmediği için fazla kaynak ihtiyacı da duyulmayabiliyor. Kurumda yeterli sayıda materyal olsa bile her çocuğa özel zaman ayırmak onunla ilgilenmek gerek, uzman varlığına ihtiyaç duyuyoruz. Daha önce özel eğitim öğretmeni vardı mesela bir öğrencimiz de vardı matematikte toplama çıkarmada zorlanıyordu onunla bir süre çalıştı öğrenci daha iyi öğrendi.' (K4).

'Öncelikle öğretmen eğitim almalı. Ben üniversite mezunuyum ama özel çocuklar ile ilgili çok bilgim yok eğitim almadım. Eğitimim olsa idi ya da bizi burada bilgilendirecek birileri olsa daha çok faydalı olabilirim. Öğretmen de eğitim almalı o zaman çocuk ile birebir ilgilenir, gereken materyali alamasa da tasarlar mesela. Burada sınıfımızda bulunan materyaller de var. Diğer çocuklar onlarla güzelce oynarken; özel çocuğumuz alıyor, atıyor, ısırıyor mesela. Ona da anlatmaya öğretmeye çalışıyoruz hep birlikte arkadaşına verme oyunu oynayalım istiyoruz özel çocuğumuza sıra gelince ısırıyor, atıyor. Malzemeler, programlar, etkinlikler düzenlenmeli bizi de yönlendirmeliler.' (K6).

Yukarıdaki görüşlere göre bazı çocuk bakıcıları çalıştıkları kurumlarda özel gereksinimli öğrencilere daha çok destek olmak için kaynak/materyal desteği istediklerini, psikolog ve özel eğitim gibi alan yetkini kişilerin varlığının yönlendirme ve danışma anlamında kendilerine destek olmasının iyi olacağını, çalışma hayatlarında bilgi ihtiyaçlarının olduğunu, özel gereksinimli çocuklar ile yürüttükleri etkinliklerin özellik, sayı ve çeşit açısından yeterli olmadığı ile ilgili görüşlerinin olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Çocuk Bakıcılarının Program Yeterliliği ile İlgili Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	Frekans (f)
Program Yeterliliği	Uyarlama Gerekliliği	K (1, 6)	2

Tablo 7 incelendiğinde kreş ve gündüz bakımevinde çalışan çocuk bakıcılarının programlarda uyarlama gerekliliği ile ilgili görüşleri olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk bakıcılarının 2'si program yeterliliği hakkında görüşlerini bildirmiştir. Bu kapsamda bazı çocuk bakıcılarının görüşleri aşağıdaki gibidir.

'Düzenlemeler yapılmalı. Özel eğitim uzmanı bu etkinlikleri bizzat düzenlemeli ve takip etmeli.' (K1).

'Sınıfımızda bulunan materyaller de var. Diğer çocuklar onlarla güzelce oynarken; özel çocuğumuz alıyor, atıyor, ısırıyor mesela. Ona da anlatmaya öğretmeye çalışıyoruz hep birlikte arkadaşına verme oyunu oynayalım istiyoruz özel çocuğumuza sıra gelince ısırıyor, atıyor. Malzemeler, programlar, etkinlikler düzenlenmeli bizi de yönlendirmeliler.' (K6).

Yukarıdaki görüşlere göre bazı çocuk bakıcılarının özel gereksinimli çocuklara uygulanan programı yeterli görmedikleri bu nedenle onlar ile sınıf içerisinde çalışırken program içerisinde yer alan etkinliğin, çalışmanın, materyalin çocuğa göre düzenlenmesi ve uyarlama yapılması gerektiğini düşündükleri bilgisine ulaşılmaktadır.

Tablo 8. Çocuk Bakıcılarının İş birliği Gerekliliği ile İlgili Görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	Frekans (f)
İş Birliği Gerekliliği	Aile-Kurum-Öğretmen	K (1, 2, 3, 4, 10)	5

Tablo 8 incelendiğinde kreş ve gündüz bakımevinde çalışan çocuk bakıcılarının aileler ile iş birliği içerisinde olunmasına yönelik bazı görüşlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk bakıcılarının 5'i aile-kurum ve öğretmen iş birliği gerekliliği hakkında görüşlerini bildirmiştir. Bu kapsamda bazı çocuk bakıcılarının görüşleri aşağıdaki gibidir.

'Ailelerin kabul etmemesi en büyük sorun. Aileler çocuklarında bir özel durum olduğunu kabul etseler öğretmenlerimizin de işleri kolaylaşacak. Ancak aile diyor ki benim çocuğumda bir şey yok. O zaman ne yapabiliriz ki? Onlar böyle deyince okul da ben de pek bir şey yapamıyoruz.' (K1).

'Özel gereksinimli çocukların ailelerinin kabul etmesi gerekiyor önce, bizlere gelen bazı çocukların genelde raporu yok. Biz gözlemlediğimiz zaman anlıyoruz zaten. Biz idare ile birlikte durumu aileye anlatmak istediğimizde onlara kabul ettirmek çok zor aile kabul etmediğinde biz de zorlanıyoruz.' (K2).

'En ufak bir istenmeyen durumda hemen bilgi veriyoruz aileye aile de dönüş yapıyor ama bazıları da özel çocuklarımız olduğunda davranışlarını kabullenmek istemiyor. Vuran bir çocuk mesela yok benim çocuğum yapmaz, o birisine vurduğunda ise o vurmamıştır diyebiliyor aileler. Hani bunu güzel bir şekilde anlattığımızda da aile bunu bazen kabul etmek istemiyor. Benim çocuğuma bir şey yapılmadığı sürece bunu yapmaz diyen aileler de var.' (K3).

'Aileler kabul ettiğinde burayla iletişim daha sağlıklı ilerliyor ve çocuğa da katkısı oluyor. Ama kabul etmeyen aileler de mesela. Biz hani bu öğrencide bir farklılık var uzman biriyle görüşebilirsiniz dediğimizde tepki gösterenler de oluyor.' (K4).

'Bir durum olmuştu. Kurumdan idareciler ve öğretmeni aile ile görüştü, çocuğun özel gereksinimli olabileceğini sürekli ilettiler, sürekli veli görüşmesi yaptılar çocuğun durumunu anlattılar ama velimiz kabul etmedi bunu, yani başından beri o çocuğun gerçekten başka bir yerde destek alması gerektiği söylendiği halde veli bunu kabul etmedi. Onlara göre çocukları sadece birazcık uyum problem yaşıyor ve öğrenmede zorlanıyordu. Ama sınıf içinde de davranış olarak arkadaşları ile iletişimde sorun yaşıyordu.' (K10).

Yukarıdaki görüşlere göre bazı çocuk bakıcılarının özel gereksinimli çocukların ailelerinin durumu kabullenme konusunda zorlandıklarını ve bazılarının durumu henüz kabullenemediklerini bundan dolayı da kurum tarafından iletilen bilgi, düşünce ve yönlendirmelere uyum sağlayamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışmakta olan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli bireyler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç kapsamında Bolu ili merkez ilçesinde bulunan üç ayrı bağımsız kreş ve gündüz bakımevinde çalışmakta olan 10 çocuk bakıcısı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kreş ve gündüz bakımevinde çalışan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli bireyler hakkındaki görüşleri temelde beş temaya ayrılmıştır. Bu temalar olumlu düşünceler, olumsuz düşünceler, destek sağlanması, program yeterliliği ve iş birliği gerekliliği şeklindedir.

İlgili alanyazına bakıldığında benzer konularda fazla ve güncel sayıda araştırma olmadığı görülse de araştırma bulgularını destekleyici bazı araştırmalara ulaşılmıştır. Örneğin, bu araştırmada bazı çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrenciler, kurum ve sınıf düzeni hakkında olumlu görüşlerinin olduğu görülmektedir. Hutchinson ve diğerleri (2015) özel gereksinimli çocuklar ile bir arada çalışan kişilerin düşünce ve tutumlarının olumlu olduğunu belirtmiştir. Buradan yola çıkılarak bu çalışmanın sonuçlarının Hutchinson ve diğerleri (2015) tarafından yapılmış olan çalışmayla desteklendiği söylenebilir. Bu çalışma, özel gereksinimli çocuklarla çalışan kişilerin düşünce ve tutumlarının olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da araştırmanın sonuçlarının önceki benzer çalışmalarla uyumlu olduğunu ve özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine yönelik pozitif bir algının mevcut olduğunu gösterir.

Bir önceki araştırma bulgusuna ilaveten bazı çocuk bakıcılarının ise özel gereksinimli öğrenciler, kurum, sınıf düzeni, aileler ve akranlar hakkında olumsuz görüşlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca çocuk bakıcılarının bazı desteklere gerek duyduğu ve bu desteklerin de kaynak/materyal temini, etkinlik çeşidi ve sayısı, eğitimci sayısında artış, alan uzmanı varlığı ve bilgilendirilme ve danışma ihtiyacı başlıkları altında görüş bildirdikleri görülmektedir. Araştırmanın bu bulgularından yola çıkılarak özel gereksinimli öğrencilerle çalışan kişilerin farklı perspektiflere sahip olabileceğini ve bu konuda çeşitlilik gösterebileceği söylenebilir. Ayrıca, özel gereksinimli öğrencilerle çalışan çocuk bakıcılarının ihtiyaçlarının ve önceliklerinin değişebileceğini de üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konudur. Alanyazında özel eğitim ile ilgili önceden ders alan eğitimci adaylarının kendilerini daha yeterli gördükleri bilgisine ulaşılmıştır (Kuzu, 2011; Lancaster & Bain, 2010). Bu araştırmada çocuk bakıcılarının bazıları kendilerini yeterli görmediklerini bir destek ve yönlendirmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Böddi ve diğerleri de (2019) özel gereksinimi olan öğrenciler ile çalışan öğretmenlerin daha fazla eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Ek olarak Chiner ve Cardona (2013) yeterli materyal temini sağlandığında kişilerin daha olumlu tutumlar sergilediklerinden bahsetmiştir. Eğitim sisteminde ileri olan Finlandiya’da erken çocukluk dönemindeki çocukların eğitimleri için destek personel imkânı ve özel eğitim öğretmeni bulunması önemli olmaktadır (Ojala, 2010). Bu duruma ek olarak çocukların eğitiminden sorumlu bazı kurumların ihtiyaçların temini için belediye gibi kurumlardan destek aldıkları da bilinmektedir (Engel, Barnett, Anders & Taguma, 2015). Bu bilgilerden yola çıkılarak özel eğitim gereksinimi olan çocuklar ile çalışan çocuk bakıcılarına eğitim, materyal ve bilgi ihtiyacının yeteri kadar ve gerektiği zamanda sağlanmasının gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu, çocuk bakıcılarının öğretim programlarının özel gereksinimli öğrencilere uygun hale getirilmesi gerektiğini ifade etmeleridir. Yani çocuk bakıcıları öğretim programlarında uyarlamaların olması gerektiğini bildirmişlerdir. Bu bulgu, çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için programlarda uyarlama yapılması gerektiği konusundaki farkındalığını göstermektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine katkı sağlamak için, eğitim programlarının bu öğrencilere uygun hale getirilmesi önemlidir. Ayrıca bu bulgu programların yeterliliği konusundaki bazı endişeleri de ortaya koymaktadır. Yani, bazı çocuk bakıcıları mevcut programların özel gereksinimli öğrenciler için yeterli olmadığını düşünmektedirler. Bu, programların gözden geçirilmesi ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiği anlamına gelir. Özel gereksinimli öğrencilere eşit ve adil bir eğitim sağlamak, bu programların güncellenmesi ve geliştirilmesi gerekliliğini vurgular.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, çocuk bakıcılarının aile, kurum ve öğretmenler arasında iş birliğinin önemine ilişkin görüşlerini dile getirmeleriyle ilişkilidir. Yener ve Dayı (2021) yaptıkları bir araştırmada okul idarecilerinin iş birliği konusunda yeterli olmadığını aktarmıştır. Bu sonuç mevcut araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Yurttaş ve

Aksu'nun (2022) belirttiği gibi kişiler ile sürecin yürütülebilmesi için iş birliğini temel alan bir ilişki geliştirilmesi gerekmektedir. Read (2013) ailelerin çocuklarının eğitimlerine katıldıklarında ve okula güvenerek birlikte hareket ettiklerinde hızlı gelişmeler gördüklerini aktarmıştır. Aynı zamanda özel gereksinimi olan bireylerin ve ailelerinin yaşadıkları çeşitli güçlükler örneğin; farklı ortamlarda yaşadıkları sorunlar (Karaca, Kılıç & Sarı, 2021) ile çocuklarının iletişim sorunları ve problem davranışlarından kaynaklı sorunlar da (Connor 2000, Çetin & Sönmez 2018, Çakıcı 2020; Girli & Atasoy 2010; Smith 2007) düşünüldüğünde, bu durumların çözümünde aile-kurum ve öğretmen işbirliği ile kurumlarda yer alan personellerin yetkinliğinin artmasının önemli olduğuna inanılmaktadır. Çünkü özel gereksinimli bireylerin en kısa zamanda, yoğun olarak yetkin kişiler varlığında ve aile katılımı ile bütünleşmiş eğitimler almasının da bir gereklilik olduğu bilinmektedir (Dunlop, Iovannone & Kincaid, 2008; Güleç-Aslan, Kırcaali-İftar & Uzuner, 2009; Kurth & Mastergeorge, 2009; Sucuoğlu, 2003). Bu durumlardan dolayı okul idarecilerinin, öğretmenlerin ve çocuk bakıcılarının bu konularda iş birliği içerisinde farkındalıkları artırıcı ve bilgilendirici faaliyetler yapmalarının konuya destek olacağına da inanılmaktadır.

Yukarıda sunulan bilgiler, kreş ve gündüz bakımevlerinde görev yapan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli bireylerle ilgili görüşlerini daha ayrıntılı ve güncel bir şekilde anlamamıza yönelik geniş kapsamlı araştırmalara olan ihtiyacı gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, özel gereksinimli çocukların eğitimine yönelik bu eksikliğin giderilmesi gerektiği düşünülmüş ve bu araştırma bu amaca hizmet etmek üzere yürütülmüştür.

Bu çalışmanın önemi, alanyazındaki bu tür araştırmaların sınırlılığını aşarak, özel gereksinimli çocuklarla çalışan çocuk bakıcılarının perspektiflerini ve ihtiyaçlarını daha derinlemesine anlamamıza olanak tanınmasıdır. Bu araştırmanın sonuçları, bu alanda faaliyet gösteren eğitimciler için önemli bir kaynak olabilir. Ayrıca, eğitimci adaylarına özel gereksinimli öğrencilere yönelik daha iyi hazırlık yapmalarına yardımcı olabilir. Toplumun bu konudaki farkındalığını artırarak, özel gereksinimli bireylere daha fazla destek ve anlayış sunulmasına katkıda bulunabilir.

Bu araştırmanın önemini artıran bir diğer faktör ise, özgün ve yenilikçi bir yaklaşımla yapılmış olmasıdır. Mevcut bilgi eksikliklerini giderecek ve alanın gelişimine katkı sağlayacak bir çalışma olarak bu araştırma, özel gereksinimli çocukların eğitimi konusundaki bilgi tabanını zenginleştirmeye yönelik bir adım olarak görülmektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın sonuçlarının ilgili paydaşlara daha iyi bir anlayış ve daha etkili bir eğitim sunma konusunda rehberlik edeceğine inanılmaktadır.

Araştırmanın yukarıda verilen güçlü yanlarının olmasının yanında Bolu ili merkez ilçesindeki üç okulda çalışıyor olan toplamda 10 çocuk bakıcısı ile yürütülmesi ve veri toplama aracının yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan sorular ile sınırlı olması araştırmanın geliştirilmesi gereken yönlerindedir. Araştırmanın 10 çocuk bakıcısı ile sınırlı olması, sonuçların genelleme yapılabilirliğini sınırlayabilir. Bu araştırma, daha güvenilir sonuçlar elde edebilmesi için daha büyük bir katılımcı örneklemini içerecek şekilde genişletilebilir. Ayrıca veri toplama aracının yalnızca yarı yapılandırılmış görüşme formuyla sınırlı olma durumu ise; katılımcıların görüşlerini daha ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde yakalamak için anketler, odak grup görüşmeleri veya gözlem gibi farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılarak yürütülen çalışmalarla ortadan kaldırılabilir.

Yukarıda yer verilen bilgiler ve bulgular ışığında araştırma sonucunda;

1. Çocuk bakıcılarının bazılarının özel gereksinimli çocuklar ile ilgili olumlu, bazılarının olumsuz görüşlerinin olduğu,

2. Çocuk bakıcılarının bazılarının özel gereksinimli bireylere sunulan eğitimler ve programlarda geliştirme ile uyarılama ihtiyacının bulunduğunu, bazılarının onlar ile çalışırken daha çok sayıda etkinlik ve çeşit sunulması gerekliliğini belirttiği,
3. Çocuk bakıcılarının bazılarının özel gereksinimli çocuklar ile çalışırken kaynak/materyal temini, daha fazla eğitimci ile alan uzmanı kişilerin talebi, bilgilendirilme ihtiyacının olduğu,
4. Çocuk bakıcılarının bazılarının özel gereksinimli çocuklar ile çalışırken etkinlik, kaynak, program ve uzman konularının yeterli görmedikleri ve bu konularda destek istedikleri,
5. Çocuk bakıcılarının bazılarının özel gereksinimli çocukların akranları ile aynı ortamda eğitim almasının olumlu ve olumsuz yanları ile ilgili görüş belirttiği,
6. Çocuk bakıcılarının ailelerin; kurum ve öğretmenler ile daha fazla iş birliği yapmasını istedikleri bilgilerine ulaşılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak ileri araştırmalar için aşağıdaki maddeler önerilebilir:

1. Bu araştırma Bolu ili merkez ilçesinde yer alan üç ayrı bağımsız okulda çalışmakta olan çocuk bakıcıları ile yürütülmüştür. Gelecek araştırmalar için Bolu ilinde yer alan daha fazla sayıda kurum ile görüşülerek çalışma grubu genişletilebilir.
2. Bu araştırma Bolu ili merkez ilçesinde bulunan 10 çocuk bakıcısı ile yürütülmüştür. Gelecek araştırmalar için başka şehirlerdeki daha fazla sayıda çocuk bakıcısı ile yürütülerek araştırma sonuçları kıyaslanabilir.
3. Bu araştırmada bazı çocuk bakıcılarının özel gereksinimli öğrenciler, kurum, sınıf düzeni, aileler ve çocukların akranları hakkında olumsuz görüşlerinin olduğu görülmüştür. Gelecek araştırmalar için bu sonuçlardan yola çıkılarak çözüm önerilerine yönelik araştırmalar yürütülebilir.
4. Bu araştırmada bazı çocuk bakıcıları kendilerine destek sağlanması konusunda kaynak/materyal temini, etkinlik çeşidi ve sayısı, eğitimci sayısında artış, alan uzmanı varlığı, bilgilendirilme ve danışma ihtiyacı konularında görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konularda çocuk bakıcılarına desteklerin sağlanması amacına yönelik çeşitli araştırmalar gerçekleştirilebilir.
5. Bu araştırmada bazı çocuk bakıcıları özel gereksinimli çocuklar için programlarda uyarılama gerekliliği konusunda görüşlerini bildirmişlerdir. Bu bağlamda gelecek araştırmalar için uyarlanmış program geliştirme çalışmaları yapılabilir ve programların uygulanabilirliği sağlanabilir. Ek olarak bu program etkilerinin uzun süreli etkilerinin gözlemlenmesi için boylamsal araştırmalar yürütülebilir.
6. Bu araştırmada bazı çocuk bakıcıları aile-kurum ve öğretmen arasında iş birliği gerekliliği konusunda görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konunun önemini vurgulamak için aile ve eğitim kurumu çalışanlarına bilgilendirme broşürleri hazırlanabilir, örnek olay sunumları aktarılabilir ve düzenli bilgilendirici görüşmeler yapılabilir.
7. Alanyazında kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışmakta olan çocuk bakıcılarının özel gereksinimli çocuklar ile ilgili görüşlerini tespit etmeye yönelik araştırma ihtiyacı olduğu görülmüştür, bu nedenle bu konuda daha fazla sayıda, güncel ve çeşitli konuları ele alan araştırmalar yapılarak araştırma sonuçları sınanabilir.

KAYNAKÇA

- Bozarslan, B., & Batu, E. S. (2014). Özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin okulöncesi dönemde kaynaştırma ile ilgili görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 86-108. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2014.14.2-5000091529>
- Böddi, Z., Serfözö, M., Lassu, Z. F., & Kerekes, V. (2019). Inclusion-related experience and preparedness from the aspect of Hungarian preschool teacher candidates. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 11(1), 80-91. <https://doi.org/10.20489/intjecse.587251>
- Chiner, E., & Cardona, M. C. (2013). Inclusive education in Spain: How do skills, resources, and supports affect regular education teachers' perceptions of inclusion? *International Journal of Inclusive Education*, 17(5), 526-541. <https://doi.org/10.1080/13603116.2012.689864>
- Cohen, M. (2009). *A guide to special education advocacy*. Jessica Kingsley Publishers.
- Connor, M. (2000). Asperger syndrome (autistic spectrum disorder) and the self-reports of comprehensive school students. *Educational Psychology in Practice*, 16(3), 285-296. <https://doi.org/10.1080/713666079>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (3rd ed.). SAGE Publications.
- Çakıcı, A. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kaynaştırma / bütünleştirme yoluyla eğitim sorunlarına genel bir bakış. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 37(2), 81-105.
- Çetin E, M., & Sönmez, M. (2018). Çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1252-1267.
- Dunlop, G., Iovannone, R., & Kincaid, D. (2008). Essential components for effective autism educational programs. J. K. Luiselli, D. C. Russo, W. P. Christian & S. M. Wilczynski (Eds.). *Effective practices for children with autism: Educational and behavioral support interventions that work* (111-135). Oxford University Press.
- Değer, Ş. (2018). *Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimi uygulamalarına yönelik tutumların incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Kırklareli Üniversitesi
- Engel, A., Barnett, W.S, Anders, Y., & Taguma, M. (2015). *Early childhood education and care policy review Norway*. <http://www.oecd.org/norway/Early-Childhood-Education-and-Care-Policy-Review-Norway.pdf>
- Girli, A., & Atasoy, S. (2010). Otizm tanılı kaynaştırma öğrencilerine uygulanan bilişsel süreç yaklaşımına dayalı sosyal beceri programının etkililiğinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3), 990-1006.
- Güleç Aslan, Y., Kırcaali İftar, G., & Uzuner, Y. (2009). Otistik çocuklar için davranışsal eğitim programı (OÇİDEP) ev uygulamasının bir çocukla incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1), 1-25
- Hutchinson, N., Minnes, P., Burbidge, J., Dods, J., Pyle, A., & Dalton, C. J. (2015). Perspectives of Canadian teacher candidates on inclusion of children with developmental disabilities: A mixed-methods study. *Exceptionality Education International*, 25(2), 42– 64. <https://doi.org/10.5206/eei.v25i2.7724>

- Karaca, M. A., Kılıç, K., & Sarı, H. (2021). Ebeveynlerin otizmli çocuklarıyla ilgili günlük yaşam sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi, *Turkish Special Education Journal International*, 3(2), 1-26.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(01), 1-15. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000103
- Kirk, S. A., Gallagher, J. J., & Coleman, M. R. (2015). *Educating exceptional children* (14th ed.). Wadsworth Cengage Learning.
- Kurth, J. & Mastergeorge, A. M. (2009). Individual education plan goals and services for adolescents with autism: Impact of age and educational setting. *The Journal of Special Education*, 44(3), 146-160. <http://dx.doi.org/10.1177/0022466908329825>
- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumları ve öz duyarlık düzeylerinin karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi] Marmara Üniversitesi
- Lancaster, J., & Bain, A. (2010). The design of pre-service inclusive education courses and their effects on self-efficacy: A comparative study. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 38(2), 117-128. <https://doi.org/10.1080/13598661003678950>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed.). SAGE Publications.
- Ojala, M. (2010). Developing multicultural early childhood education in a finnish context. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 4(1), 13-22. <https://doi.org/10.1007/2288-6729-4-1-13>
- Özaydın, L., & Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ve okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 189-226. <http://dx.doi.org/10.23863/kalem.2017.6>
- Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik. (2015). *Resmi gazete* (Sayı: 29342). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-4.htm>
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018). *Resmi Gazete* (Sayı: 30471). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf
- Pierangelo, R., & Giuliani, G. (2008). *Understanding assessment in the special education process*. Corwin Press.
- Read, E. (2013). *Mothers' experiences of a primary specialist provision for autism attended by their child* [Unpublished doctoral dissertation]. University of East London.
- Smith, D. D. (2007). *Introduction to special education: Make a difference*. Pearson Education, Inc.
- Stewart, C., & Cash, W. (2008). *Interviewing: Principles and practices*. McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.
- Sucuoğlu, B. (2003). Otizm ve otistik bozukluğu olan çocuklar. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (içinde 393-415). Gündüz Eğitim.
- Uçar, S. (2020). *Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan eğitimciler dışındaki diğer personellerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi] Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

- Wilmshurst, L., & Brue, A. W. (2005). *A parent's guide to special education*. Amacom.
- Yener, C., & Dayı, E. (2021). Kaynaştırma öğrencileri ile çalışma yapan uzmanlar arasındaki bep sürecindeki iş birliğinin uzman ve aile görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 76-93. <https://doi.org/10.24315/tred.648737>
- Yurttaş, A., & Aksu, A. (2022). Liderlik stilleri, okul kültürü ve okul dinamizmi ilişkisi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 581-602. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.1028940>

Ek 1: **Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları**

- 1.Özel gereksinimli bireyler hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2.Kreş ve gündüz bakımevinde çalışırken özel gereksinimli bireylerle çalıştınız mı?
Nasıl bir deneyimdi?
- 3.Sizce özel gereksinimli bireylerin kreş ve gündüz bakımevlerinde eğitimi ne kadar önemlidir?
- 4.Kreş ve gündüz bakımevlerinin özel gereksinimli bireyler için yeterli kaynaklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz?
- 5.Kreş ve gündüz bakımevlerinde özel gereksinimli bireyler için yapılan faaliyetlerin/programların yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Geliştirmek için neler yapılabilir?
- 6.Özel gereksinimli bireylerin diğer öğrencilerle aynı sınıfta eğitim almaları sizce nasıl bir etki yaratır?
- 7.Kreş ve gündüz bakımevlerinin özel gereksinimli bireylerin aileleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu düşünüyorsunuz?
- 8.Sizce özel gereksinimli bireyler ile çalışmanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

Creative Commons licensing terms

Authors will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Atlas Publication and Turkish Special Education Journal:International Research shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflict of interests, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated on the research work. All the published works are meeting the Atlas Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non- commercial purposes under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).